

Sandra Satrapová
Jazykový posun u minoritních jazyků v Peru:
případ komunity Bora-Huitoto

Oponentský posudek diplomové práce

Sandra Satrapová předložila práci, jež zahrnuje široký okruh otázek, týkající se ohrožení, zachování či zániku dvou minoritních jazyků v peruánské Amazonii.

Problematiku pojímá diplomantka zevrubně, zasazuje ji do obšírného etnografického kontextu. V první části se zabývá minoritními jazyky v Peru a jejich klasifikací, historickým a současným stavem amazonských etnik. Druhá část je věnována teoretickým východiskům, definicím jazykového posunu či směny, kde se diplomantka opírá o postuláty Weinreicha, Fishmana, Tsunody a dalších autorů. Pozornost soustřeďuje zejména na vliv extralingvistických faktorů.

Třetí část, byť je nazvána „Jazyková situace v Pucaurquillu“, je zaměřena především etnograficky, a to na geografický a historický popis oblasti, tradice a kulturní atributy domorodých obyvatel, ekonomickou situaci, koncept pralesního společenství, turistiku, náboženství, sňatky, média, modernizaci apod. Jazykové problematiky je zde málo – jazykům *bora* a *huitoto* je věnováno po necelých dvou stranách.

Přínosná je kapitola zabývající se jazykovým posunem v etnolingvistické komunitě Bora-Huitoto. Nicméně v obsáhlé práci (164 stran včetně příloh) je zpracována pouze na 37 stranách. S. Satrapová zde popisuje terénní výzkum, jež uskutečnila v uvedené oblasti během několika týdnů na jaře r. 2013. Jelikož se jí dotazníková metoda neosvědčila, jako základní metodu zvolila polostrukturované interview. Vzhledem k tomu, že diplomantka žádný ze zkoumaných minoritních jazyků neovládá, jak sama uvádí, průzkum vedla ve španělštině, coby prostředku komunikace, který ovládají všichni obyvatelé.

V této souvislosti se nabízí několik otázek: Na základě jakých teoretických podkladů diplomantka sestavovala dotazník, když ve druhé kapitole uvádí, že „neexistuje přijatelná teorie jazykového posunu, ani není možné stanovit jasná kritéria, která by specifikovala, co posun podmiňuje a jak probíhá“ (s. 22)? Liší se nabyté poznatky od jiných výzkumů? Zaznamenala při rozhovorech některé lingvistické aspekty vyplývající z jazykového kontaktu?

Diplomová práce S. Satrapové se vyznačuje širokým záběrem, což se stává při snaze uplatnit veškerý shromážděný a nastudovaný materiál *in extenso*. Je doplněna přílohami, které tvoří cca třetinu textu. Kromě dokumentace výzkumu téměř polovina příloh má výpovědní hodnotu z hlediska etnologického, nikoliv však z hlediska hispanistického (viz hustota zalidnění v povodí řeky Amazonky podle etnické příslušnosti, povodí řeky Ampiyacu a rozmístění nativních osad, indiánské organizace v Peru, reprodukce obrazů Bruse Rubia, fotografická dokumentace ze života obou etnik apod.).

Text je doplněn poznámkovým aparátem, resumé ve španělském jazyce a bibliografií. Z lingvistických prací vztahujících se ke španělštině v Americe, a zejména v Peru, je zde zastoupen pouze Bartoš - navíc v přepracované starší práci, chybí stěžejní

autoři (Rivarola, Caravedo, Lipski, Escobar, Fontanella de Weinberg, Guitart, Lope Blanch, Moreno de Alba, Zamora Munné atd.).

Práce má pečlivou formální úpravu, až na rozkolísanost v používání kurzívy u názvů domorodých jazyků (s. 10, 40 aj.), chybějící odkazy u příloh (s 114-123) a jednoslabičné předložky na konci řádků (s. 6, 10, 11, 31, 50, 82 atd.). Text je psán vcelku kultivovaným jazykem, i když se mu nevyhnuly prohřešky odporující normě spisovné češtiny: „Solise Fonsequi“ (s. 12); „počtu mluvčí“, „generace mluvčí“, „zastoupení mluvčí“ ... atd. (s. 1, 71, 78, 79, 84 aj.); „etnika...cenili“ (s. 79); „s dětma“ (s. 85); „s přátely“ (s.96); na osmém stupni Fishmanovi škály“ (s. 100); „skupinami, jenž se nachází...“ (s.102); „Americký kontinent“ (102); „étapa“ (s. 107); ¿Donde...? (s. 136); ¿Cuál lengua habla...?“ (s. 138); chybějící interpunkce u vedlejších vět – „faktorů, které spolu úzce souvisí a někdy je těžké...“ (s. 27); „probíhají výhradně v bora a to i přesto...“ (s. 84), „místem, kde si ... mohou osvojovat jazykové kompetence v murui je maloca“ (s. 98); či drobné překlepy „Fisman (s. 23); „věčerní“ (s. 84); „muvčích“ (103); „falte de canales (s. 106); „lengu“ (s. 137) atd.

Na druhé straně je nutné ocenit výzkum diplomantky *in situ*, důkladnost, kterou věnovala zpracování získaného materiálu, včetně grafů a tabulek. Chvályhodné je i zaujetí diplomantky tématem, její snaha „seznámit českého čtenáře se současnou situací domorodých jazyků v peruánské Amazonii“ a „zviditelnit tento zapomenutý kus světa a „dát hlas“ i jeho obyvatelům“ (s. 104).

Sandra Satrapová zvolila téma zajímavé, avšak z hispanistického hlediska nepřilíš nosné. Oboru hispanistika, na němž diplomantka práci předkládá, se týká okrajově – geografickým vymezením na území Peru a potlačováním domorodých jazyků pod vlivem španělštiny, kde navíc hrají rozhodující roli především extralingvistické faktory. Z lingvistického hlediska je relevantního materiálu velmi málo, převládá etnografická optika, která by se lépe uplatnila na etnologii v rámci autochtonních jazyků.

Z etnologického hlediska shromáždila diplomantka hodnotný materiál, problémem však je nehispanistické zaměření diplomové práce, což bylo dáno již zadáním, ačkoliv i problematiku jazyků v kontaktu v Hispánské Americe, minoritních jazyků lze uchopit a pojmout z hispanistického hlediska - prizmatem španělštiny. V rovině jazyků v kontaktu se nabízí široká škála lingvistických přístupů a postupů, ať již je to např. analýza vlivu kontaktů uvnitř jazykového systému, zejména na lexikální úrovni, rozbor otázek jazykové asimilace, adaptace a adaptability, vztahu dominantnosti a podřízenosti, hybridizace, střídání jazykového kódu, nahrazování konceptů neexistujících v daném jazyce z druhého jazyka, nebo vliv na jednotlivé jazykové plány, především na slovní zásobu a výslovnost atd.

I přesto, že předložená diplomová práce svým zaměřením a koncepčně neodpovídá oboru, na němž je předkládána, připouštím ji k obhajobě. Vzhledem k výše uvedeným výhradám ji předběžně hodnotím známkou „velmi dobře“.

PhDr. Anna Mištinová, Ph.D.

V Praze dne 9. června 2014